

Un balanç des del llindar del nou mil·lenni

L'ànima d'historiador que tot arxiver porta a dins explica la facilitat amb què els professionals del sector fem referències a l'evolució i als canvis experimentats pels arxius. Ens agrada fer balanç dels darrers deu, quinze o vint anys, potser perquè també és un exercici reconfortant, atès que sempre ofereix el perfil d'una evolució positiva, tal com les pàgines d'aquest dossier posen en evidència. I és que, certament, fa vint anys, quan les nostres administracions públiques recuperaven el seu funcionament democràtic, a la regió de Girona es podien comptar amb els dits d'una mà els equipaments que, amb moltes limitacions i amb molt de voluntarisme per part dels seus responsables, procuraven fer les funcions pròpies d'un arxiu. Aleshores era absolutament inimaginable que es tancaria el mil·lenni amb 40 centres consolidats i prop d'una seixantena de professionals qualificats guanyant-s'hi la vida.

Si mirem enrere el balanç és positiu. Tot i així hem de convenir que molt malament havien d'anar les coses perquè no s'aconseguís superar la precària situació de partida. Els arxius han millorat, això és innegable, com ho han fet tants altres serveis i funcions de les nostres institucions públiques.

Fa vint anys arrancàvem de baix de tot, com pràcticament tots els àmbits de l'Administració i de la cultura. D'aquí que per valorar bé l'avui dels arxius gironins calgui buscar altres referents, i que més que «mirar enrere» sigui més allisonador «mirar cap al costat», o sigui, comparar la nostra situació amb la d'altres demarcacions. Les conclusions tornen

a ser molt favorables. Aquí, per exemple, és on la xarxa d'arxius comarcals creada per la Generalitat està més acabada, i on les administracions locals han assumit més les seves responsabilitats, fins a crear un mapa d'arxius municipals d'una densitat i qualitat superiors a les de la resta de demarcacions provincials de l'Estat. Posats a mirar cap al voltant, no ha de fer por buscar la comparació amb els altres països europeus, perquè en una bona colla de paràmetres la realitat dels arxius gironins hi és perfectament homologable.

Responen els arxius a les necessitats i demandes actuals?

Mirar cap enrere i mirar cap a d'altres zones ajuda a entendre i valorar la situació dels nostres arxius. De totes maneres, la qüestió clau que ens hem de plantejar, la que ens donarà la mesura més exacta de la nostra realitat arxivística, és: responen els arxius gironins a les necessitats actual de la nostra societat? Aquesta és la qüestió essencial en què hem de pensar tant els professionals que hi treballem com els responsables de les entitats i administracions titulars del centres. És també la pregunta que tenen dret a fer els ciutadans.

Des del nostre punt de vista aquesta pregunta tan genèrica s'ha de respondre amb dues consideracions: hi responen força satisfactòriament en el seu rol de centres de tutela, conservació i difusió del patrimoni documental i, en canvi, han de millorar molt encara en el seu paper d'organitzadors dels documents més actius de les administracions, en el seu nou rol de gestors de la documentació administrativa.

Josep Matas

ELS ARXIVS

Microfilmació
de documents
a l'Arxiu Històric
de Girona.

Una bona resposta en el terreny del patrimoni documental

Uns 65.000 metres lineals de documents, centenars de milers de fotografies i importants col·leccions de plànols, mapes, pergamins, cartells... es guarden en els dipòsits dels arxius tot esperant de ser consultats pels ciutadans: un patrimoni a l'abast del públic en horaris amplis i en condicions de conservació correctes. En comparació amb aquesta riquesa patrimonial les assistències d'investigadors a les sales de consulta dels arxius són encara massa baixes; d'aquí que es pugui afirmar que en certa manera l'oferta dels arxius va avui per davant de les demandes que formulen els investigadors. El principal retret que es pot fer a aquests centres és «haver arribat massa tard», o sigui, haver trigat massa a ser creats. Si l'actual sistema d'arxius s'hagués creat abans potser no s'hauria perdut l'extraordinari fons dels veguers i corregidors gironins, ni la desídia i la irresponsabilitat no haurien delmat els fons de tants ajuntaments petits de la demarcació, per esmentar només alguns dels buits provocats per aquest retard històric.

Com si es tractés de recuperar el temps perdut, els darrers anys els arxius han demostrat tenir una actitud activa en la salvaguarda de documents privats, una actitud que ha permès recuperar importants fons patrimonials, excepcionals col·leccions fotogràfiques i, en menor mesura, fons personals, d'associacions i d'empreses. Amb tot, les garanties arxivístiques no arriben encara suficientment a una part important del patrimoni documental com són els fons eclesiàstics, tal com s'explica en pàgines anteriors. Tot i els impagables esforços personals dels seus arxivers, en matèria de patrimoni documental l'Església no ha pogut demostrar encara l'esperit de correcció de

deficiències i de renovació que han exhibit les institucions públiques. Cal destacar, en canvi, l'encertadíssima creació per part del Bisbat de Girona de l'Arxiu Administratiu de la Cúria, un servei innovador i absolutament capdavanter.

L'extensió i qualitat del nostre patrimoni documental es veuen afectades per un inconvenient que en condiciona seriosament l'ús i que caldria corregir al més aviat possible. Es tracta de la utilització de criteris diversos en la identificació i descripció de la documentació, una diversitat que no facilita gens les coses als investigadors i que dificulta la comunicació entre arxius. Unificar criteris permetria també potenciar la presència dels arxius a Internet i aconseguir que la Xarxa esdevingui una eina eficaç al servei de la recerca. Diguem aquí, de passada, que si comparem la presència dels arxius gironins a Internet amb la que hi tenen els arxius d'altres països europeus ens situem, en aquest cas, en una posició desfavorable.

Uns resposta insuficient encara en l'àmbit intern de les administracions

L'altra responsabilitat assumida per l'arxivística de final del segle XX es situa en el camp de la denominada gestió documental, o sigui, del tractament dels documents quan encara són actius i estan en mans de les oficines o unitats que els han creat. Es tracta d'un àmbit que els arxiviers percebem com a fonamental, tant per millorar la gestió administrativa com per garantir els drets dels ciutadans a accedir a la documentació pública, com també per treballar eficaçment pel patrimoni de demà. Que les coses millorin en aquest terreny no depèn, és clar, només de l'arxiver, sinó que requereix la complicitat d'altres tècnics (administratius i informàtics) i dels responsables polítics.

A les comarques de Girona hi ha experiències ben positives i diverses de gestió documental, des de les més primerenques implantades per l'Ajuntament de Salt, fins a la informatització del registre connectat amb un sistema de gestió documental que porta a terme la Universitat de Girona. A la llista de bons exemples podem posar-hi també força ajuntaments i diferents delegacions territorials de la Generalitat. Aquestes últimes s'han beneficiat molt de les funcions exercides des de l'Arxiu Administratiu creat per la Delegació del Govern de la Generalitat, una iniciativa innovadora «exportada» després a altres demarcacions.

Però la llista de bones pràctiques en gestió documental és encara curta. Massa administracions públiques segueixen sense establir criteris clars i unificats de tractament dels documents que van produint i sense dotar-se de recursos i tècniques per garantir els seus valors jurídics i

informatius. La imatge d'oficines sobrecarregades de papers és massa recurrent als ulls dels ciutadans, i és senyal inequívoc de mala organització. Sense sortir de l'àmbit de les oficines, la molt positiva irrupció de la informàtica en les tasques administratives no ha anat prou en paral·lel amb previsions i garanties sobre la seguretat, l'autenticitat i la integritat dels documents que en resulten; requisits, d'altra banda, exigits per les lleis.

Organitzar millor els arxius de gestió de les administracions i perfeccionar el tractament de la documentació més activa: vet aquí una ambició dels arxivers de final del segon mil·lenni que es manté a l'entrada del tercer. Sobre aquesta documentació, valdrà la pena d'ara endavant no perdre de vista una dada que ens ajudarà a comprovar els avenços en el seu tractament. És la dada dels ciutadans que adrecen consultes directament a les oficines administratives, un dret proclamat per la Constitució i regulat específicament per una llei de 1992. Simptomàticament, des de la seva entrada en vigor els taulells de les oficines d'informació ciutadana no han experimentat increments en aquest tipus de consulta. Aquí s'observa un altre retard i desfasament en relació amb la majoria de països europeus, i per corregir-lo, en els propers anys, paral·lelament a una millor organització dels documents administratius, des de les institucions públiques gironines haurem de fomentar activament l'exercici del dret d'accés a la documentació.

Què dirà sobre els arxius la *Revista de Girona* de l'any 2020?

Com seran els arxius gironins d'aquí a vint anys? Què s'escriurà a la *Revista de Girona* de l'any 2020 en un possible nou dossier sobre el tema? Si em poso ara a imaginar aquestes futures pàgines (de paper?), em vénen al cap tot un seguit de notícies positives que m'agradaria llegir-hi, si és que aleshores tinc la fortuna de seguir essent encara un possible lector. Em permeto deixar anotades aquí almenys deu notícies que no haurien de faltar en aquell hipotètic número 323 de la *Revista*.

1.- Totes les institucions públiques, les de menors dimensions amb el suport de les principals, disposen d'un servei d'arxiu.

2.- Proporcionalment els arxius destinen ara més espais als seus usuaris que no pas a dipòsits. Aquests no han seguit creixent com abans, gràcies a eliminacions selectives de documents i als nous suports i formats dels documents.

3.- Tots els arxius gironins tenen els seus fons descrits de manera normalitzada. Els inventaris i catàlegs són consultables telemàticament. De casa o de la universitat estant es poden consultar també íntegrament una bona part dels documents.

4.- Tots els arxius disposen de tecnologia per lliurar còpies de treball dels documents que els investigadors sol·licitin. El microfilm segueix essent el suport per efectuar còpies de seguretat.

5.- A les oficines, la utilització de la informàtica no va en detriment de garantir la durabilitat i accessibilitat futura dels documents.

6.- Els ciutadans han incrementat molt l'exercici del dret al lliure accés a la documentació. En les seves peticions són atesos amb rapidesa i sense recels.

7.- Els arxius públics disposen, gràcies a donacions o dipòsits efectuats per particulars, d'importants fons privats.

8.- Des de fa temps l'Església disposa a Girona d'un centre que acull els seus dos grans arxius (diocesà i capitular), i fa anys que va posar fi a la precària situació que patien els fons històrics dispersos en parròquies.

9.- La Universitat de Girona utilitza amb intensitat els arxius com a aules auxiliars o de pràctiques dels seus estudiants.

10.- Els arxivers i arxiveres que treballen l'any 2020 han substituït, ja fa temps, els que ho feien al final del segle anterior. Mantenen un perfil d'edat jove i tenen formació especialitzada de qualitat. Són innovadors i treballen amb il·lusió i esperit de servei.

Tornant ara a desvetllar la nostra ànima d'historiadors, els arxivers sabem que vint anys tampoc no és tant de temps, i que passaran ràpid. Convé treballar molt des d'avui perquè les arxiveres i arxivers d'aquí a vint anys puguin deixar constància d'un salt qualitatiu tan notable com el que es descriu en aquest dossier.

Josep Matas és director de
l'Arxiu Històric de Girona.

Sala de
catalogació
de l'Arxiu
Administratiu
de la Generalitat.

